

พุทธศาสนา

พุทธศาสนา

พุทธศาสนา (Buddhism) เป็นศาสนาที่สำคัญมากศาสนาหนึ่ง คำว่า “พุทธ” แปลว่า “ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน” ดังนั้นพุทธศาสนาจึงได้ชื่อว่าเป็นศาสนาของผู้รู้ ผู้ตื่นและผู้เบิกบาน พุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีหลักเหตุผล ทุกอย่างเป็นไปตามเหตุและปัจจัย เป็นศาสนาที่ผู้นับถือศรัทธาต้องประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมะด้วยตนเอง

พุทธศาสนาเป็นศาสนาประเภทเทวนิยม (non-theism) คือไม่มีพระเจ้า (God) ซึ่งแตกต่างกับศาสนาประเภทเทวนิยม (Theism) ที่นับถือพระเจ้าว่าเป็นผู้สร้างหรือผู้บันดาล และแตกต่างจากศาสนาประเภทธรรมชาตินิยม (Deism) ที่เชื่อว่าเทพเจ้าประจำสิ่งต่างๆ เช่น เทพเจ้าประจำสิ่งก่อสร้างและอาคารสถานที่, เทพเจ้าประจำท้องฟ้า ทะเล ภูเขา แม่น้ำ ต้นไม้และสิ่งอื่นๆ ในสังคมไทยมีคนไทยจำนวนไม่น้อยที่เชื่อว่าผีเสื้อ นางไม้ เทพารักษ์ พระแม่คงคา นางตานี แม่นางนง ภูมิเจ้าที่ เป็นต้น ความเชื่อทำนองนี้น่าจะสืบเนื่องมาจากการที่คนไทยสมัยก่อนนับถือลัทธิและศาสนาอื่นๆ อยู่ก่อนแล้ว ก่อนที่จะรับพุทธศาสนาเข้ามาอีกทอดหนึ่ง แล้วความเชื่อเหล่านั้นก็ปะปนเข้ากับพุทธศาสนาด้วย

พระธรรมปิฎก กล่าวว่่า “พุทธศาสนาเป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน หมายถึง ความเชื่อถือ การประพฤติปฏิบัติและกิจการทั้งหมดของหมู่ชนผู้กล่าวว่าตนนับถือพุทธศาสนา”

ประวัติความเป็นมาของพุทธศาสนา¹

พุทธศาสนามีประวัติอันยาวนานมากกว่า 2,500 ปี กำเนิดขึ้นครั้งแรกในประเทศอินเดียตอนเหนือและประเทศเนปาลตอนใต้ (สมัยนั้นเรียกว่า “ชมพูทวีป”) โดยเจ้าชายสิทธัตถะโคตมะศากยสกุลองค์รัชทายาทแห่งกรุงกบิลพัสดุ์ ราชโอรสพระเจ้าสุทโธทนะและพระมหามายาเทวี, มีพระมเหสีพระนามว่ายโสธราและมีพระโอรสพระนามว่าราหุล พระองค์ทรงพบสังขารแห่งชีวิตเรื่องเกิดแก่เจ็บตายอันเป็นทุกข์ของมวลมนุษย์ ทั้งนี้เพราะได้เกิดความอึดตัวในโลกก็สุขแล้ว เมื่อพระองค์มีพระชนมายุ 29 พรรษาจึงได้เสด็จออกบรรพชาแสวงหาโลกุตระสุขเพื่อความพ้นทุกข์ทั้งมวล ในระยะแรกของการบรรพชาได้สมัครเป็นศิษย์ของนักบวชหลายรูป (ในสมัยนั้นมีนักบวชและนักพรตมากมายหลายกลุ่มหลายนิกาย) แต่ไม่ประสบผล จึงปลีกตัวไปหาความสงบวิเวก คิดค้นแสวงหาความจริงด้วยพระองค์เอง

¹พุทธประวัติโดยสังเขป (การสอนเรื่องพุทธประวัติในปัจจุบันต้องตัดเรื่องอภิเนหารออกไปและครูจะต้องอธิบายให้นักเรียนเข้าใจว่าทำไมคนสมัยก่อนจึงต้องเขียนพุทธประวัติทำนองนั้น ต้องสอนตามหลักวิทยาศาสตร์)

หลาย ๆ วิธี, ใช้เวลาศึกษาค้นคว้าหาความจริงอยู่เป็นเวลา 6 ปี จนในที่สุดพระองค์ได้ตรัสรู้ธรรมะอันประเสริฐ โดยการลบล้างจุดด้อยของความเชื่อในลัทธิและศาสนาที่มีอยู่แต่เดิมแล้วสร้างจุดเด่นที่มีเหตุผลชัดเจนขึ้นมาใหม่ให้ชื่อศาสนาใหม่นี้ว่า พุทธศาสนา หลังจากพระองค์ตรัสรู้แล้วประกาศศาสนาของพระองค์เป็นครั้งแรกแก่พระปัญจวัคคีย์ ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน แขวงเมืองพาราณสี จากนั้นพระองค์ได้จาริกไปสั่งสอนเผยแผร์หลักธรรมแก่ประชาชนชาวอินเดียเป็นเวลานานถึง 45 ปี ทำให้พุทธศาสนาฝังรากแน่นแฟ้นขึ้นไปประเทศอินเดียขณะนั้น

เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานไปแล้วพุทธศาสนาค่อย ๆ เจริญขึ้นตามลำดับ บางยุคบางสมัยก็เผยแผร์ออกไปได้อย่างกว้างขวางมากเช่นสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช เป็นต้น หลังจากนั้นพุทธศาสนาได้แตกออกเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายมหายานหรือ ลัทธิอาจารย์วาทซึ่งเผยแผร์ไปทางเหนือสู่ทิเบตจีน มองโกลเลีย เกาหลี ญี่ปุ่น เรียกว่า อุดตินิกาย ส่วนอีกฝ่ายหนึ่งคือ หินยาน หรือ ลัทธิเถรวาทได้แผร์ขยายสู่ภาคใต้ไปทางศรีลังกา เมียนมา และไทย เป็นต้น เรียกกันว่า ทักซิณนิกาย ต่อมาพุทธศาสนาทั้งสองลัทธินี้ยังแยกย่อยมีลัทธิและนิกายต่าง ๆ อีกมาก ทำให้เกิดข้อแตกต่างปลีกย่อยออกไปแต่หลักการใหญ่ ๆ ยังเป็นอย่างเดียวกัน

สำหรับในประเทศไทย พุทธศาสนาเป็นสถาบันหลักสถาบันหนึ่งซึ่งควบคุมกำกับสถาบันชาติและสถาบันพระมหากษัตริย์ตั้งแต่พ่อขุนรามคำแหงมหาราชแห่งกรุงสุโขทัยทรงยกพุทธ

ศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทย (ถ้าศึกษาประวัติศาสตร์ไทยให้ลึกซึ้งจะพบความจริงประการหนึ่ง คือ พุทธศาสนามีส่วนช่วยให้ไทยคงความเป็นชาติไทยอยู่ได้ตลอดมา) ในดินแดนอันเป็นที่ตั้งของประเทศไทยนั้น พุทธศาสนาได้แพร่กระจายผสมผสานกับความเชื่อความศรัทธาในลัทธิและศาสนาอื่น ๆ ที่คนไทยนับถืออยู่แต่เดิมจากชั้นเรื่อย ๆ จนปัจจุบัน (พ.ศ.2547) ประชากรไทยนับถือพุทธศาสนามากกว่าร้อยละ 94 พุทธศาสนาได้หล่อหลอมให้คนไทยมีระเบียบประเพณีและวัฒนธรรมแบบพุทธเป็นเอกลักษณ์ชัดเจนควบคู่กับการให้การฝึกฝนอบรมและให้การศึกษาแก่นุชนไทยตลอดมานับได้ว่า “วัฒนธรรมแบบพุทธ” ทำให้สังคมไทยสงบสุข พุทธศาสนิกดำเนินชีวิตในสังคมร่วมกับศาสนาอื่น ๆ ที่คนไทยนับถืออยู่ได้อย่างกลมกลืนปราศจากความขัดแย้งใด ๆ ทั้งนี้เป็นเพราะรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยตราไว้ว่า “พุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ พระมหากษัตริย์จะต้องทรงเป็นพุทธมามกะและทรงเป็นเอกอัครศาสนูปถัมภก” ขณะเดียวกันประเทศไทยได้สนับสนุนวัฒนธรรมของพี่น้องชาวไทยอีกประมาณร้อยละ 6 เช่น ไทยมุสลิม ไทยเชื้อสายจีน และอื่น ๆ อีกด้วยว่า ทำอย่างไรเราจะอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุขตลอดไปไม่เสื่อมคลายเพราะสังคมไทยมีวัฒนธรรมหลากหลาย²

“ความประเสริฐแห่งพุทธศาสนาอยู่ที่สั่งสอนให้ใช้ปัญญาพิจารณาเหตุผล ไม่นับถือศาสนาอย่างงมงาย”

สุชีพ ปุญญานุภาพ

²วัฒนธรรมไทยทุกหมู่เหล่ามีคุณค่า ไม่ว่าจะเป็วัฒนธรรมล้านนา วัฒนธรรมไทยเชื้อสายมอญ วัฒนธรรมชาวไทยภูเขา ฯลฯ ทั้งหมดเป็น “วิถีชีวิต” ของผู้คน

“The brightest, the greatest and the wisest son of India. In this world of strife, hatred and violence, the message of Buddha shines like a radiant sun.”

Jawaharlal Nehru

“พระพุทธเจ้าเป็นบุตรที่ปราดเปรื่องยิ่งใหญ่ และรอบรู้ที่สุดของอินเดีย ในโลกซึ่งเต็มไปด้วย ความวุ่นวาย เดียดแค้นและรุนแรง คำสอนของ พระพุทธเจ้าส่องแสงเหมือนดวงอาทิตย์ที่รุ่งโรจน์”

กรุณา-เรื่องอุไร กุศลาสัย (แปล)

กรุณา-เรื่องอุไร กุศลาสัย เขียนไว้ในหนังสือ อโศกมหาราชฯ ตอนหนึ่งว่า “นาย Robert Blatchford ได้เขียนสวดดีพุทธศาสนาไว้ในหนังสือ God and My Neighbour ว่า พุทธศาสนาเป็น ศาสนาแรกที่เน้นถึงความสำคัญของเสรีภาพของ มนุษย์ ศาสนาพุทธสอนให้คนมีใจกว้าง ไร้รังแก ความคิดเห็นและอยู่ร่วมกับศาสนิกชนอื่นโดยเฉพาะ

แล้วลักษณะที่สำคัญของพุทธศาสนาก็คือ ศาสนานี้ มิได้เผยแพร่ไปด้วยคมหอกคมดาบ, หากกระจายไป ด้วยเมตตาธรรมและความเข้าใจซึ่งกันและกัน แม้แต่ สัตว์เดรัจฉาน ศาสนาพุทธก็สอนให้มีความเมตตา ปราณี”

การศึกษาพุทธศาสนา

บทเทศนาของท่านพุทธทาสภิกขุ ซึ่งพิมพ์ใน หนังสือชื่อ *อสังคีตสังวัจนายุตมานุสรณ์* (พิมพ์ครั้งที่ 8) ตอนหนึ่งกล่าวว่า “พุทธศาสนาเป็นวิทยาศาสตร์ มีวิธีการและหลักการอย่างวิทยาศาสตร์... ผู้ที่จะ ศึกษาธรรมะของพุทธศาสนาต้องเรียนธรรมะโดยวิธี วิทยาศาสตร์ อย่าเรียนอย่างพิลโซฟี หรืออะไรๆ ที่จะต้องใช้สมมุติฐานเช่นนั้นซึ่งไม่มีทางเข้าถึงตัวแท้ ของธรรมะที่จะใช้ดับทุกข์ได้โดยแท้จริง...” นอกจากนี้ ผู้ศึกษาธรรมะจะต้องศึกษาให้เข้าใจความแตก ต่างระหว่าง “ภาษาคน (ภาษาที่คนทั่วไปใช้)” กับ “ภาษาธรรมะ (ภาษาที่ใช้สอนธรรมะ)” อีกด้วย

พุทธศาสนาเป็นศาสนาที่จะต้องปฏิบัติ คือ ผู้ศึกษาจะต้องประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนด้วยตนเอง ถ้าผู้ศึกษาเพียงแต่เรียนรู้ธรรมะแต่ไม่ปฏิบัติตามหลักธรรมะจะไม่เกิดมรรคผลใดๆ เลย เพราะพุทธศาสนาไม่ใช่ศาสนาที่เพียงแต่สวด อ้อนวอนเท่านั้น การประพฤติปฏิบัติ (การกระทำ หรือการประกอบกรรม) นั้น ถ้าใครประกอบกรรมดี (กุศลกรรม) จะได้รับผลดี แต่ผู้ใดประกอบกรรมชั่ว (อกุศลกรรม) จะได้รับผลร้าย นั่นคือ ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว กรรมทั้งสองประเภทนี้จะนำมาหักกลบลบล้างกันไม่ได้

พุทธศาสนาเป็นศาสนาที่เปิดกว้างสำหรับทุกคนให้มีเสรีภาพในการศึกษาและการยอมรับนับถือ เพื่อใช้เป็นแนวทางการดำเนินชีวิต ดังนั้นบุคคลทุกเพศ ทุกวัย ทุกศาสนามีสิทธิศึกษาพุทธศาสนาได้ทั้งสิ้น อาจารย์สุชีพ ปุญญานุภาพเขียนไว้ในหนังสือ **อาทิตย์ขึ้นทางทิศตะวันตก** ตอนหนึ่งว่า “...พระพุทธศาสนาไม่ใช่อยู่เพียงในคัมภีร์หรือตำรา ไม่ใช่อยู่เพียงในประเทศที่นับถือพุทธศาสนาเท่านั้น แต่อยู่ทั่วไปทุกหนทุกแห่ง ใครก็ตามถ้าครองชีพอย่างใช้ปัญญาใช้เหตุใช้ผลไม่ทำอะไรรในทางที่ผิดเพราะโลก เพราะโกรธ หรือเพราะหลงแล้ว ผู้นั้นจะเป็นใครก็ตามก็ชื่อว่าทำถูกต้องตามหลักการพระพุทธศาสนาแล้ว ได้ชื่อว่ามีประทีปส่องทางชีวิต ... นี้แหละจะเห็นได้ว่าเหตุไรพระพุทธเจ้าจึงไม่เรียกร้องความเคารพนับถือและความจงรักภักดีเป็นเรื่องสำคัญ แต่เน้นหนักในทางถูกวิธีซึ่งพิสูจน์ได้ด้วยเหตุผลว่าสำคัญที่สุด และนี่แหละที่ว่า **พุทธศาสนาไม่ใช่เพียงพิธีกรรม แต่เป็นศิลปะแห่งการครองชีพโดยใช้ปัญญาพิจารณาเหตุผล** ใครทำถูกต้องทั้งนั้น” **พุทธศาสนา**

จึงไม่มีการบังคับให้ใครนับถือศรัทธา บุคคลใดเห็นว่าพุทธศาสนาดีและสามารถใช้เป็นประทีปส่องทางชีวิตได้บุคคลผู้นั้นจะตัดสินใจยอมรับนับถือและต้องประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมด้วยตนเอง³

ตั้งแต่เดือนมีนาคม พ.ศ.2542 **องค์การสหประชาชาติได้มีมติยกย่องพุทธศาสนาโดยประกาศให้วันวิสาขบูชาเป็นวันสำคัญสากลหนึ่งของโลก** ด้วยเหตุผลที่ว่า พุทธศาสนาเป็นศาสนาที่สอนเกี่ยวกับ “เมตตาธรรม” ซึ่งมีหัวข้อธรรมะหลายประการได้แก่ กุศลกรรมบถ (ธรรมะ 10 ข้อ) พรหมวิหารสี่, สปัจริยธรรม เป็นต้น หลักธรรมะเหล่านี้สอนให้มีความเมตตากรุณาต่อกัน ไม่เบียดเบียนกัน มีความรักสามัคคีกัน **พุทธศาสนาจึงเป็นศาสนาที่เสริมสร้างสันติภาพของโลก**

พุทธศาสนาสอนอะไรบ้าง

พุทธศาสนาสอนในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์ทุกคนคือเรื่องของ “**ความทุกข์**” ความทุกข์ของมนุษย์คือ เรื่องของการ **เกิด แก่ เจ็บ ตาย** ซึ่งทุกคนหนีไม่พ้นจึงก่อให้เกิดทุกข์ (ทุกข์ทางใจ) **พุทธศาสนาจึงสอนให้มนุษย์รู้วิถีทางที่จะทำให้พ้นทุกข์** เรื่องสำคัญๆ ได้แก่

1. พุทธศาสนาสอนความจริงสูงสุดสี่ประการ ซึ่งเรียกว่า “**อริยสัจสี่**” ได้แก่
  - ก. **ทุกข์** ให้มีความรู้เรื่องทุกข์
  - ข. **สมุทัย** ให้อุบายเหตุแห่งทุกข์ อันได้แก่ อวิชชา กิเลส ตัณหา อุปาทาน
  - ค. **นิโรธ** ให้อุบายดับแห่งทุกข์ ภาวะปลอดทุกข์ คือ ดับอวิชชา, กิเลส, ตัณหา, อุปาทาน โดยสิ้นเชิง

³ คนที่บอกว่า ตนเป็นพุทธศาสนิก แต่ไม่ปฏิบัติตามกิจของพุทธบริษัทไม่ใช่พุทธศาสนิกชนที่แท้

ง. **มรรค**ให้รู้ทางดับทุกข์ซึ่งมี 8 แนวทาง
ได้แก่

- (1) สัมมาทิฐิ - เห็นชอบ
- (2) สัมมาสังกัปปะ - คิดชอบ
- (3) สัมมาวาจา - เจรจาชอบ
- (4) สัมมากัมมันตะ - ทำการชอบ
- (5) สัมมาอาชีวะ - เลี้ยงชีพชอบ
- (6) สัมมาวายามะ - เพียรชอบ
- (7) สัมมาสติ - ระลึกชอบ
- (8) สัมมาสมาธิ - ตั้งใจมั่นชอบ

ผู้ใดที่ประพฤติดำเนินทางดับทุกข์แปดประการนี้
ผู้นั้นได้ชื่อว่าเป็นผู้ปฏิบัติตามหลักมัชฌิมาปฏิปทา คือ
ดำเนินชีวิตตามทางสายกลางนั่นเอง

2. พุทธศาสนาสอนให้รู้ลักษณะอันเป็น
ธรรมชาติ 3 ประการ ที่เรียกว่า “ไตรลักษณ์” หรือ
สามัญลักษณ์ อันจะส่งผลให้พุทธศาสนิก ฆต ละ เลิก
ความยึดมั่น ถือมั่น ลงเสียได้และไม่หลงในวัฏฏนิยาม
ไตรลักษณ์ ได้แก่

- ก. อนิจจัง - ความไม่เที่ยง
- ข. ทุกขัง - ความเป็นทุกข์
- ค. อนัตตา - ความไม่ใช่ตัวตน

3. พุทธศาสนาสอนให้เป็นผู้มี “ไตรสิกขา”
(ธรรมภาคปฏิบัติ 3 อย่าง) อันได้แก่ ปัญญา ศิล
สมาธิ

ก. ปัญญา คือ ความรู้ทั่ว หยั่งรู้เหตุผล
เข้าใจชัดเจน เข้าใจหยั่งแยกได้ในเหตุผล ดีชั่ว คุณโทษ
ประโยชน์และมีใช้ประโยชน์ และรู้ที่จะจัดแจง จัดสรร
จัดการ เป็นต้น ปัญญามี 2 ระดับคือ โลกีย์ปัญญา
และโลกุตระปัญญา

ท่านพุทธทาสภิกขุกล่าวไว้ว่า “หลักสำคัญที่
จะดับทุกข์ต้องด้วยปัญญา แล้วต้องศีล แล้วต้องสมาธิ
ไม่มีปัญญาแล้วรักษาศีลไม่ได้ จะเป็นศีลพพต
ปรามาส⁴ ไปหมด เพราะรักษาศีลทั้งที่ไม่รู้จักตัวศีล”

ข. ศีล คือ ข้อปฏิบัติสำหรับควบคุม
กายวาจาใจให้ตั้งอยู่ในความงาม การรักษากาย
วาจาให้เรียบร้อยข้อปฏิบัติในการละเว้นจากความชั่ว
ข้อปฏิบัติในการฝึกกายวาจาใจให้ดียิ่งขึ้น มีความ
สุจริตทางกาย วาจาและอาชีพ บุคคลโดยทั่วไปโดย
ปกติจะต้องมีศีลห้าเป็นอย่างน้อย นั่นคือ

- (1) ไม่ประทุษร้ายต่อชีวิต
- (2) ไม่ถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้
- (3) ไม่ประพฤติผิดในกาม
- (4) ไม่พูดเท็จ
- (5) ไม่เสพสุรายาเมา

ส่วนผู้ที่บวชเป็นสามเณรและภิกษุ (รวมทั้ง
แม่ชี) จะต้องถือศีลสูงขึ้นไปอีกคือศีลแปด ศีลสิบ ศีล
227 อีกด้วย (แล้วแต่สถานะของตน) ในพระไตร
ปิฎกได้แบ่งศีลออกเป็น 3 ระดับ คือ จุลศีล มัชฌิมศีล
และ มหาศีล

ค. สมาธิ คือ ความตั้งมั่นแห่งจิต การ
ทำให้ใจสงบแน่วแน่ ไม่ฟุ้งซ่าน

4. พุทธศาสนาสอนให้เป็นผู้ที่ “มีเหตุผล”
และ “ไม่เชื่ออย่างงมงาย” พระพุทธเจ้าสอนไว้
อย่างชัดเจนว่า “เย ธัมมา เหตุปภวา เตสัง เหตุ
ตถา คโต” (ธรรมะทั้งปวงเกิดแต่เหตุ ไม่มีเหตุ ผล
ย่อมไม่เกิด) ดังนั้นความเชื่อความศรัทธาทางพุทธ
ศาสนานั้นไม่ใช่เชื่อและศรัทธา

⁴การถือศีลพรตโดยสักแต่ว่าทำตามกันไปอย่างงมงาย หรือโดยนิยมน่ากลัวว่าศักดิ์สิทธิ์ไม่เข้าใจความ
หมายและความมุ่งหมายที่แท้จริง

อย่างงมงายไร้เหตุผล พระพุทธเจ้าสอนเรื่อง “กาลามสูตร” เพื่อไม่ให้พุทธศาสนิกเชื่ออะไรง่าย ๆ งมงายไร้เหตุผลตามเหตุ 10 ประการ คือ

- (1) อย่าปลงใจเชื่อด้วยการฟังตาม ๆ กันมา
- (2) อย่าปลงใจเชื่อด้วยการถือตาม ๆ กันมา
- (3) อย่าปลงใจเชื่อด้วยการเล่าลือ
- (4) อย่าปลงใจเชื่อด้วยการอ้างตำราหรือคัมภีร์
- (5) อย่าปลงใจเชื่อด้วยตรรก
- (6) อย่าปลงใจเชื่อด้วยการอนุมาน
- (7) อย่าปลงใจเชื่อด้วยการคิดตรองตามแนว

เหตุผล

- (8) อย่าปลงใจเชื่อด้วยเพราะเข้ากันได้กับ

ทฤษฎีของตน

- (9) อย่าปลงใจเชื่อด้วยมองเห็นรูปลักษณะน่า

เชื่อ

- (10) อย่าปลงใจเชื่อเพราะนับถือว่าท่านผู้
นี้เป็นครูของเรา

พระพุทธองค์ยังสอนต่อไปว่า “เมื่อใด พิจารณาเห็นด้วยปัญญาแล้วว่า ธรรมะเหล่านั้น เป็นอกุศล เป็นกุศล มีโทษ ไม่มีโทษแล้วจึงควรละ หรือถือปฏิบัติตามนั้น” นั่นคือ พุทธศาสนาสอนให้ **คิดจนเห็นจริงด้วยตนเอง** เสียก่อนแล้วจึงเชื่อ ไม่ใช่เชื่อในสิ่งที่ไม่มีตัวตนตามที่ผู้อื่นบอก ไม่ตกเป็นทาส ของความรู้ ความคิด ความเชื่อ และลัทธิใด ๆ ทั้งสิ้น สอนให้เป็นตัวของตนเอง

ท่านพุทธทาส กล่าวว่า “การที่พระพุทธองค์ สอนเรื่อง กาลามสูตร นั้นเป็นการให้เสรีภาพอัน สูงสุดในการที่จะรับและนับถือธรรมะในพุทธศาสนา เพื่อนำไปประจำชีวิตของตน” เสรีภาพอันนี้ท่าน ขนานนามว่า “เป็นเพชรในพระพุทธศาสนา และเป็นเพชรในพระไตรปิฎก คือในพระบาลีกาลามสูตร พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ว่า สัพเพ ธัมมา นาลัง อภินิ เวสายะ แปลว่า สิ่งทั้งหลายทั้งปวงอันใคร ๆ ไม่ควร ยึดมั่น นั่นแหละเป็นหัวใจทั้งหมดของปริยัติ ปฏิบัติ

และปฏิเวธ เป็นเพชรเม็ดเดียวในพระไตรปิฎก ...” กาลามสูตร 10 ข้อที่กล่าวแล้วนั้นเป็นคำสอนที่ไม่ ต้องการให้ไปยึดมั่นในสิ่งทั้งหลายทั้งปวงนั่นเอง

5. พุทธศาสนาสอนให้ “เก็บเกี่ยวผลอันเกิด จากการกระทำของตนเอง” ซึ่งเป็นการกระทำที่ สุจริตถูกต้องตามภาวะของตน ๆ ไม่ใช่รอคอยรับผล ของผู้ศักดิ์สิทธิ์พิเศษ เพราะฉะนั้นคำสั่งสอนในพุทธ ศาสนาทุกคำจึงมีบทพิสูจน์กำกับอยู่ด้วยในตัวเพื่อให้ ผู้คนได้เห็นเองแล้วเต็มใจทำตามด้วยตนเอง ทำ ไปตามลำดับ ๆ ก็จะได้รับผลแห่งการกระทำดีนั้น โดยลำดับ

6. พุทธศาสนาสอนเรื่อง “ความแตกต่าง ของแต่ละบุคคล” พระพุทธเจ้าทรงตระหนักว่า บุคคลแต่ละคนไม่เหมือนกัน (นานา จิตตัง) ในขั้น ต้นพระองค์แบ่งคนเป็นสองพวกคือ เวไนยชน (บุคคล ที่สอนได้) และอเวไนยชน (บุคคลที่สอนไม่ได้) นอกจากนั้นพระองค์ยังจัดเวไนยชนออกเป็นบุคคล สี่จำพวก คือ

1. อุกมภูติญญ-ผู้ที่รู้เข้าใจได้ฉับพลันเมื่อมี ผู้ยกหัวข้อขึ้นแสดง
2. วิปจิตัญญ-ผู้ซึ่งรู้เข้าใจต่อเมื่อท่านขยาย ความ
3. เนยยะ-ผู้ที่พอจะแนะนำต่อไปได้
4. ปทปรมะ-ผู้ได้แต่ตบตบ ไม่อาจเข้าใจ ความหมาย

จะเห็นได้ว่า พุทธศาสนาฝ่ายหินยาน เถรวาท นั้นมุ่งสอนให้พุทธศาสนิกได้รู้แจ้งเห็นจริงในเรื่องต่าง ๆ ดังกล่าว จึงสอนให้มีวิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งเป็น มรรควิธีของการทำความรู้แจ้งในกฎธรรมชาติคืออนิจ จัง ทุกขัง อนัตตา ได้แก่

1. กายานุปัสสนา คือ ทำความรู้แจ้งในกาย อันประกอบด้วย รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ว่าเป็น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา

2. เวทนานุปัสสนา คือ ทำความรู้อย่างแน่นใน เวทนา ให้รู้สึกสุขหรือทุกข์ หรือ เฉยๆ ว่าเป็น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา

3. จิตตานุปัสสนา คือ ทำความรู้อย่างแน่นในจิตที่ คิดนั้นคิดนี้เป็นกุศลบ้าง อกุศลบ้าง ว่าเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา

4. ธรรมานุปัสสนา คือ ทำความรู้อย่างแน่นใน ธรรมะ หรือเรื่องต่างๆ ที่อยู่ในความทรงจำว่าเป็น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา

เมื่อความรู้อย่างแน่นเกิดขึ้น อวิชชาที่ดับ, เมื่อ อวิชชาดับ ทุกข์ซึ่งเกิดจากอวิชชาที่ดับ

พุทธศาสนิกควรศึกษาหลักธรรมอะไรบ้าง

พุทธศาสนิกผู้ใฝ่รู้เรื่องธรรมะ ควรศึกษาหลัก ธรรมซึ่งเป็นแกนกลางของพุทธศาสนาซึ่งมีอยู่ 6 หลัก ใหญ่ๆ นั่นคือ

1. หลักอริยสัจสี่
2. หลักขันธห้า
3. หลักปฏิจตุสมุขปาถ
4. หลักไตรลักษณ์
5. หลักกรรม
6. หลักมัชฌิมาปฏิปทา

พระพิศาลธรรมวาทิ กล่าวไว้ในคอลัมน์ชี้ทาง ธรรมว่า “ผู้ที่เข้าใจหลักธรรมดังกล่าวจะได้ชื่อว่าเป็น ผู้รู้พุทธศาสนาอย่างแท้จริง, ถ้าไม่เข้าใจหรือไม่มี หลักเหล่านี้เป็นพื้นฐานก็เป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีไม่ได้หรือเป็นแค่ชาวพุทธที่ไม่ได้รับการศึกษาเท่าที่ควร”

นายแพทย์เอกชัย จุละจาริตต์ เขียนไว้ใน หนังสือแก่นธรรม (อริยสัจสี่) ตอนหนึ่งว่า “...การ ศึกษาอริยสัจสี่และฝึกปฏิบัติธรรมตามมรรคมงคล แปดเพื่อดับอวิชชาเป็นเรื่องสำคัญที่สุดในพระพุทธ ศาสนา”

ส่วนหลักศีล นั้นพุทธศาสนิกจะต้องศึกษา และปฏิบัติตามความเหมาะสมแก่สถานะของแต่ละ

บุคคล ซึ่งไม่เหมือนกัน แต่อย่างน้อยทุกคนจะต้อง มีศีลห้า

เครื่องหมายในพุทธศาสนา

ในอดีตพุทธศาสนามีเครื่องหมายเป็นเสมา ธรรมจักรซึ่งเรียกกันว่าวงล้อธรรมหรืออาณาจักรธรรม อันหมายถึงเทศนาภรณ์แรกที่พระพุทธเจ้าเทศน์ โปรดพระปัญจวัคคีย์ ชื่อของปฐมเทศนา นี้ เรียกว่า ธรรมจักรที่ปวัตตนสูตร

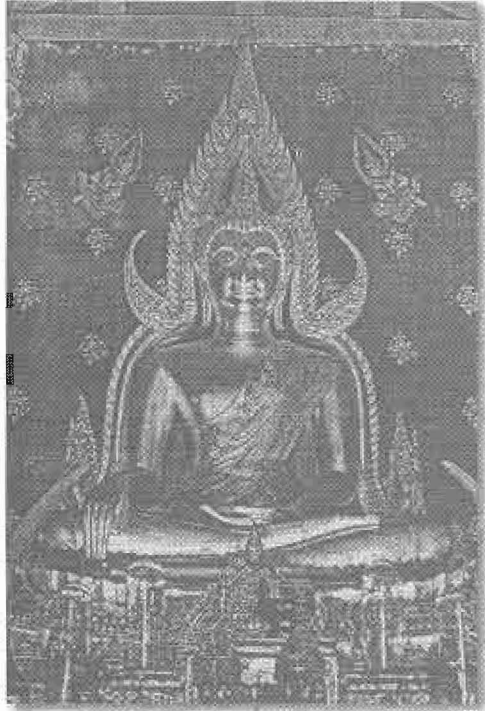
เสมาธรรมจักรในระยะแรกเป็นรูปวงล้อมีซี่ล้อ 8 ซี่ หมายถึงมรรคมงคลแปด สมัยต่อๆ มามีการ สร้างเสมาธรรมจักรที่มีซี่ล้อมากกว่าแปดก็มี

ต่อมาเมื่อพระเจ้าอโศกมหาราชเรืองอำนาจ ได้เผยแพร่พุทธศาสนาออกไปอย่างกว้างขวางแล้ว ได้สร้างพระพุทธรูปขึ้นมาเป็นรูปเคารพอีกอย่าง หนึ่งเป็นเครื่องหมายของพุทธศาสนาอย่างที่สอง และนิยมสร้างกันมากขึ้น หลังจากนั้นได้มีการสร้าง พระพุทธรูปปางต่างๆ ตามความเชื่อของแต่ละฝ่าย แตกต่างกันไป

พุทธศาสนิกต้องระลึกไว้เสมอว่า “พระพุทธรูปเป็นเพียงเครื่องหมายแทนพระพุทธรูปเท่านั้น” ไม่ควรลุ่มหลงกราบไหว้แต่พระพุทธรูปโดยไม่ได้ ปฏิบัติกิจของพุทธบริษัท (พุทธบริษัท ได้แก่ อุบาสก อุบาสิกา ภิกษุ ภิกษุณี) เลย พุทธศาสนิกจะต้อง ปฏิบัติกิจของพุทธบริษัท 3 ประการ คือ

1. การเรียนให้รู้ เรียกว่า ปริยัติธรรม (รู้จริงเกี่ยวกับพุทธศาสนาและหลักธรรมะของพุทธศาสนา)
2. การทำจริง ๆ ตามที่เรียนมานั้น เรียกว่า ปฏิบัติธรรม (ปฏิบัติจริงตามหลักธรรมะ)
3. การเก็บเกี่ยวผลอันเกิดจากการกระทำจริง ๆ นั้น เรียกว่า ปฏิเวธธรรม

พระพุทธรชินราช

ในประเทศไทยได้มีการสร้างพระพุทธรูปมากมายตั้งแต่ก่อนสมัยกรุงสุโขทัยเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน (อ่านเรื่อง ภูเขาพุทธธรรม ของท่านพุทธทาสภิกขุ)

หัวใจอันเป็นคำสอนของพุทธศาสนา

หัวใจอันเป็นคำสอนของพุทธศาสนามีอยู่ 3 ประการคือ จงทำดี จงละความชั่ว และจงทำให้บริสุทธิ์ สามประการนี้ผู้ใดปฏิบัติได้อย่างจริงจังจิตใจจะมีความสุขสะอาด สว่างและสงบ ผู้นั้นจะพบกับความสุขอย่างแท้จริง (เรียกว่า โอวาทปาติโมกข์)

ปัญหาเกี่ยวกับการนับถือพุทธศาสนาของคนไทย

ปัญหานี้มีอยู่หลายประการ เป็นปัญหาของสังคมที่สะสมกันมาสืบเนื่องเป็นเวลานาน

1. คนไทยไม่ค่อยจะได้ศึกษาพุทธศาสนาให้ถ่องแท้ลึกซึ้ง สังคมไทยมีผู้นับถือศาสนาหลาย

ศาสดางกล่าวแล้ว มีศาสนาต่างๆ ประปนเกี่ยวข้อกับวิถีชีวิตของคนไทยมากมายจนคนไทยบางคนไม่รู้และไม่แน่ใจว่า “ตนนับถือศาสนาอะไรกันแน่” จริงอยู่คนไทยเป็นพุทธศาสนิกกว่าร้อยละ 94 แต่ในจำนวนนี้ก็มีอยู่ไม่น้อยที่เป็นพุทธศาสนิกโดยอัตโนมัติ นั่นคือพ่อเป็นพุทธแม่เป็นพุทธ ลูกก็เป็นพุทธด้วย โดยที่ไม่ได้รู้แจ้งจริงว่าเป็นพุทธศาสนิกนั้นจริงๆ แล้วเป็นอย่างไรไม่ได้สนใจศึกษาพุทธศาสนาแม้แต่น้อย แม้ว่าจะมีพิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะก็เป็นเพียงพิธีการ ไม่มีความหมายที่ลึกซึ้งแต่ประการใด ในการบวชก็มีการบวชทั้งเป็นสามเณรและบวชเป็นพระภิกษุ แต่ส่วนใหญ่ก็บวชกันตามประเพณีเท่านั้นที่บวชแล้วศึกษาหลักธรรมอย่างจริงจังมีจำนวนไม่มาก (พึงสังเกต คำว่า พระภิกษุ มาจาก พระ, พระ แปลว่า ประเสริฐ, ภิกษุ หรือ ภิกขุ แปลว่า ผู้ขอ ผู้มองเห็นภัยในสังขาร ผู้ทำลายกิเลส พระภิกษุมีเครื่องใช้สอยได้เพียง 8 อย่าง เรียกว่าอัฐบริขาร)

พุทธศาสนิกทั้งหลายควรจะได้ศึกษาศาสนาพุทธที่ตนนับถืออยู่ให้ละเอียดลึกซึ้งแจ่มแจ้ง⁵ ศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่มีเหตุผล ทุกคำสอนพิสูจน์ได้ เป็นวิทยาศาสตร์ คำสอนที่ว่า “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” จริงแท้แน่นอนที่สุด คนเราทำอะไรต้องได้สิ่งนั้น แต่จะได้ช้าหรือได้เร็วนั้นเป็นอีกเรื่องหนึ่ง ทั้งนี้ขึ้นกับเหตุปัจจัยและวิธีการกระทำ (กรรม) ในสิ่งนั้นๆ

2. คนไทยนับถือศาสนาพุทธปะปนกันกับศาสนาอื่น นิยายอื่นด้วย

เมื่อสังคมไทยมีศาสนาอยู่หลากหลายปะปนกัน และคนไทยนับถือศาสนากันอย่างสับสนปนเปกันอยู่มากประกอบกับมีสำนักสงฆ์ตั้งขึ้นมากมายปัญหาจึงเกิดตามมาหลายประการเวลาผ่านมากกว่าสองพันห้าร้อยปีแล้วย่อมทำให้เกิดความแปลกแยกผิดเพี้ยนในวงการพุทธศาสนามากขึ้น ความผิดเพี้ยนเกิดขึ้นทั้งให้หมู่คณะและบรรพชิต สิ่งที่เกิดเพี้ยนเหล่านั้นเกิดขึ้นเพราะความไม่รู้บ้าง เพราะเจตนาให้ผิดเพี้ยนบ้าง พระอมรเมธาจารย์อดีตอธิการบดีมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งว่า “การที่สำนักสงฆ์บางแห่งสอนผิดหลักธรรมของพระพุทธองค์นั้นเป็นเรื่องธรรมดาเพราะประเทศไทยมีกลุ่มนิกายและลัทธิต่างๆ เกิดขึ้นมากมายเกือบ 100 ลัทธิ อีกทั้งบางลัทธิเกิดขึ้นก่อนสมัยพุทธกาลเสียด้วยซ้ำ ขอให้สำนักสงฆ์และลัทธิต่างๆ เหล่านั้นยึดถือหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นหลักก็พอ ส่วนใครจะแตกแขนงแนวทางออกไปอย่างไรก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง...”

3. บุคคลบางพวกรนำไสยศาสตร์เข้ามาปะปนกับพุทธศาสนา (ไสยะ แปลว่า หลับ, ไสยศาสตร์เป็นความรู้ของคนหลับ) การที่นับถือศาสนาพุทธ

ปนกับศาสนาบางศาสนานี้เองเป็นเหตุให้เรื่องของคาถาอาคมซึ่งมีอยู่มากในหมู่คนนับถือบางศาสนาเข้ามาปะปนกับพุทธศาสนา การที่นำเอาคาถาอาคมและไสยศาสตร์เข้ามาเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องการสร้างวัตถุมงคลของคลังและพระเครื่อง ซึ่งไม่ใช่คติทางพุทธศาสนาเลยแม้แต่น้อยดังกล่าวกแล้ว สิ่งเหล่านี้ในทางพุทธศาสนาเรียกว่า “เดรฉานวิชา” รองศาสตราจารย์ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม อดีตอาจารย์คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กล่าววว่า “พระเครื่องมาจากการนำเอาพุทธคุณเข้ามาผสมกับไสยชาวจนทำให้พระเครื่องเป็นตัวแทนของเครื่องรางของคลังซึ่งเคยมีมาแต่อดีตก่อให้เกิดระบบความเชื่อในหมู่คนไทยส่วนใหญ่ในสังคมปัจจุบันที่แยกไม่ออกว่าจะอะไรคือศาสนาและอะไรคือไสยศาสตร์ รวมทั้งอะไรคือความศักดิ์สิทธิ์และสาธารณมีทัศนะในการมองโลกอย่างผิวเผินและหลีกเลี่ยงที่จะแสวงหาความหมายของชีวิตที่ลุ่มลึกในทางจิตวิญญาณ และอภิปรัชญา” ในเรื่องดังกล่าวนี้พุทธศาสนิกน่าจะจะได้ศึกษาและแยกแยะให้ชัดเจนว่าอะไรเป็นอะไรไม่ควรหลงมกมายเพราะพุทธศาสนาไม่ได้สอนให้คนงมกมาย ไม่ได้สอนให้คนยึดติดกับวัตถุ แต่อย่างใดทั้งสิ้น พระภิกษุผู้สืบต่อพุทธศาสนาที่แท้จริงควรละเว้นการกระทำที่ส่งเสริมพุทธพาณิชย์ทำนองนี้โดยสิ้นเชิง

ปัญหาสำคัญบางประการในวงการพุทธศาสนา

ด้วยเหตุที่วัดพุทธศาสนาในประเทศไทยมีมากกว่า 30,000 วัด และมีวัดไทยในประเทศต่างๆ ทั่วโลกอีกกว่า 80 วัด มีพระภิกษุสงฆ์สามเณรเป็นจำนวนมากนอกจากนั้นยังมีสำนักสงฆ์อีกจำนวนหนึ่ง

⁵ มีพุทธศาสนิกจำนวนไม่น้อยที่คิดว่า ตนเองรู้เรื่องพุทธศาสนาดีแต่ไม่ได้ศึกษาจริง ๆ บุคคลเหล่านี้เข้าทำนอง “คิดว่าตัวเองฉลาด แต่ไม่ค่อยฉลาด”

จึงมีปัญหาก่เกิดขึ้นมากมาย ทั้งปัญหาเกี่ยวกับตัวบุคคล ศาสนสถาน การควบคุมปกครองคณะสงฆ์ การสั่งสอนธรรมะ และปัญหาเกี่ยวข้ออื่น ๆ

1. ปัญหาเกี่ยวกับตัวบุคคล เมื่อมีภิกษุสงฆ์จำนวนมาก ปัญหาเกี่ยวกับภิกษุสงฆ์จึงมีมากตามมา พระภิกษุสงฆ์คือผู้สืบต่อพุทธศาสนาจึงต้องประพฤติปฏิบัติมีศีลวัตรตามที่พระพุทธองค์ได้บัญญัติไว้อย่างเคร่งครัด แต่ความเป็นจริงผู้ที่บรรพชาเป็นพระภิกษุในปัจจุบันนั้นมีที่ผิดเพี้ยนไปจำนวนไม่น้อย เราจึงพบพระภิกษุที่ประพฤติผิดพระธรรมวินัยจนถึงขั้นปาราชิกต้องอธิกรณ์ถูกจับสึกอยู่เสมอ **บุคคลเหล่านั้นเชื่อว่าไม่ใช่ภิกษุในพุทธศาสนา แต่เป็นเพียงคนห่มผ้าเหลืองที่อาศัยร่มเงาพุทธศาสนาทำมาหากินเท่านั้น**

บทนิพนธ์ต่อไปนี้ชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า “พระภิกษุ” ในพุทธศาสนาจะต้องมีคุณสมบัติอย่างไรบ้าง

ความเป็นพระ

ความเป็นพระ คือ จิตปราศจากกิเลส
รู้สังเกตไม่ประมาทฉลาดเฉลียว
สำรวมระวังรักษาใจไปท่าเดียว
เพื่อหลีกเลี่ยงภัยทั้งสามไม่ตามตอบ
จากเรื่องกินเรื่องกามและเรื่องเกียรติ
เห็นเสียดให้ร้อนเย็นทั้งเหม็นหอม
ไม่ยินดีไม่ยินร้ายไม่อ่อมช่อม
กิเลสลงเท่าไรไม่หลงลม
จิตสะอาดใจสว่างมโนสงบ
ทั้งครันครบกายวิจิที่เหมาะสม
ความเป็นพระจึงชนะเหนืออารมณ์
โลกนิยมกระหึ่มใจ จึงไหว้แล.

พุทธนิพนธ์ ของ พุทธทาสภิกษุ

2. ปัญหาเกี่ยวกับศาสนสถานและศาสนสมบัติ ศาสนสถานไม่ว่าวัดหรือสำนักสงฆ์จะต้องมีสถานที่และองค์ประกอบต่าง ๆ ที่สามารถประกอบศาสนกิจได้สิ่งเหล่านี้เป็นทรัพย์สินซึ่งเป็นของส่วนรวม แต่ผู้ที่เกี่ยวข้องบางส่วนมักจะหาประโยชน์จากทรัพย์สินเหล่านี้ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมาอีกมากมาย ปัญหาศาสนสมบัติเป็นเรื่องที่สลับซับซ้อนมากเป็นปัญหาด้านกฎหมายที่กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการประสบความสำเร็จยากเสมอมา นอกจากนั้นในปัจจุบันยังมีปัญหาเกี่ยวกับสำนักสงฆ์เถื่อนอีกด้วย วัดทุกวัดทั่วประเทศเป็นสาธารณสถานซึ่งศาสนิกผู้สุจริตสามารถเข้าไปได้เสมอเช่นวัดบวรนิเวศวิหาร วัดเบญจมพิตรสถิตมหาสีมาราม วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม และวัดอื่น ๆ ฯลฯ ไม่จำเป็นต้องมีระบบรักษาความปลอดภัยอย่างเข้มงวดแต่อย่างใดทั้งสิ้น⁶

3. ปัญหาเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์

ในการปกครองคณะสงฆ์นั้นขณะนี้ มีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2535 เป็นหลักในการปกครอง แต่เนื่องจากพระราชบัญญัติฉบับนี้ยังมีอะไรหลาย ๆ อย่างที่ยังบกพร่องไม่ทันต่อเหตุการณ์ นอกจากนั้นองค์กรที่ปกครองคณะสงฆ์อันประกอบด้วยพระเถระชั้นผู้ใหญ่จำนวนมากมีวิสัยทัศน์ไม่กว้างพอ ไม่ทันต่อภาวะโลกาภิวัตน์ ทำให้การตัดสินใจปัญหาต่าง ๆ ไม่ถูกต้องและไม่ทันกาล มีตัวอย่างให้เห็นมากมาย สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในวงการพุทธศาสนาทั้งหลายทั้งปวงเหล่านั้น ย่อมแสดงให้เห็นได้ชัดเจนว่า การปกครองคณะสงฆ์กำลังมีปัญหารัฐมนตรีช่วย กระทรวงศึกษาธิการสมัยหนึ่งกล่าวว่า เหตุที่พระทำตัวนอกกริตมากนั้น เป็นเพราะกฎหมาย

⁶ มีวัดบางแห่งมีระบบรักษาความปลอดภัยเข้มงวด คนภายนอกห้ามเข้า เหมือนกับไม่ใช่วัด

สงฆ์และกฎหมายอาญาที่จะดำเนินการกับพระนั้น
หย่อนยานมีช่องว่าง จะต้องมีการปรับปรุง...”
พ.ศ.2546 กำลังอยู่ระหว่างดำเนินการปรับปรุง
พ.ร.บ.สงฆ์ฉบับใหม่

**4. ปัญหาการสอนธรรมะที่ผิดเพี้ยนไป
จากหลักคำสอนของพระพุทธองค์** ปัญหาเรื่องนี้มี
มาก ได้กล่าวแล้วว่าพุทธศาสนาแตกแยกออกเป็น
หลายลัทธิหลายนิกาย ดังนั้นการสั่งสอนธรรมะของ
แต่ละลัทธิ นิกาย และสำนักต่างๆ จึงผิดเพี้ยนและ
แปลกแยกไปมากบ้างน้อยบ้าง อาจจะเป็นเพราะ
ความเข้าใจผิดบ้าง เพราะงมงายบ้าง ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด
เช่น ศาสนาสอนให้คนไม่หลงงมงายและลุ่มหลงใน
วัตถุ แต่บางกลุ่มชักชวนให้พุทธศาสนิกสร้างพระ
ประจำกายซึ่งเป็นการสร้างเสริมวัตถุนิยม หรือสอน

ว่า ถ้าทำบุญด้วยเงินจำนวนน้อยจะได้บุญน้อยกว่า
การทำบุญด้วยเงินจำนวนมาก ซึ่งไม่ถูกต้องเลย
เป็นต้น

การสอน (ธรรมะ) มีหลายรูปแบบ ดังนั้น
การกระทำใดๆ ที่มีลักษณะเป็นการให้ความรู้แก่
ประชาชนจะต้องทำให้ทางที่ถูกต้อง ต้องไม่สั่งสอน
โดยมอมเมาประชาชนในทางที่ผิด ต่อไปนี้เป็น
ตัวอย่างหนึ่งของการสอน(การให้การศึกษโดยอ้อม)
ให้คนคิดว่า นี่เป็นเรื่องราวของพุทธศาสนา ทำให้
คนที่ได้รับเข้าใจผิด งมงาย ยิ่งผู้กระทำอันนี้อ้าง
ตัวเองว่าเป็นพระภิกษุด้วยแล้วคนทั่วไปยิ่งเข้าใจผิด
มากยิ่งขึ้น ไม่ทราบว่าเป็นพระจริง หรือ พระปลอม
และไม่ทราบอยู่วัดไหนเพราะไม่ได้แจ้งไว้ เรื่องอย่าง
นี้พุทธศาสนิกแท้ควรคิดใคร่ครวญให้รอบคอบ

(ตัวอย่าง)

พระคาถาชินบัญชรฉบับย่อ

สมเด็จพระพุทธอาจารย์โต พรหมรังสี

ดั่งนะโม 3 จบ

ชิ นะ ปัญ ชะ ระ ปะ รัต ดั่งนัง รัก ชะ กุ ลั ท ห ห

กระดาษแผ่นนี้ส่งมาเพื่อให้ท่านโชคดี แผ่นแรกอยู่ที่อังกฤษได้รับแล้ว รวยแล้ว 9 คน โชคดีมาถึงคุณแล้ว คุณ
จะได้รับโชคภายใน 9 วัน หลังจากคุณได้รับแล้วรีบแจ้งต่อไป นี้ไม่ใช่การหลอกลวงเพื่อสนุกสนาน คุณจะได้รับโชค
ทางไปรษณีย์คุณไม่ต้องส่งเงินเพื่อความเชื่อถือ คุณอย่าเก็บจดหมายฉบับนี้ไว้มันจะต้องไปจากมือคุณไปภายใน 7 วัน
หรือ 168 ชั่วโมง

ทหารอังกฤษได้รับเงิน 170๘ โดเรียวได้รับเงิน 100,000 ปอนด์ แต่ต้องเสียเงินไปเพราะไม่ทำตามภายใน 7 วัน
หลังจากได้รับจดหมายฉบับนี้แล้วส่งรีบแล้วไปให้เพื่อนที่รู้จัก แล้วระยะหนึ่งคุณจะแปลกใจว่าเป็นความจริงว่าภายใน
หนึ่งวันอะไรจะเกิดขึ้น แม้ว่าคุณจะไม่เชื่อโชคกลางก็อย่าเพิกเฉย

โทโร แทชเซอร์ ได้รับเงินแล้วส่งภายใน 180 ชั่วโมง เขาโดนไล่ออกจากงาน แต่เมื่อเขาได้รับจดหมายอีกครั้ง
เขาก็ถ่ายเอกสารส่งทันที ในไม่ช้าเขาก็ได้งานทำใหม่

แวร์ชายได้รับจดหมายแต่ไม่เชื่อโยนทิ้ง หลังจากนั้นเขาตายภายใน 1996

ผู้หญิงแคลิฟอร์เนีย ได้รับจดหมายแต่หล่อนอ่านไม่ออกจึงเก็บเอาไว้ทำให้หล่อนเจ็บป่วยประสบปัญหาต่างๆ
จนในที่สุดก็ให้คนพิมพ์ส่งต่อไป ผลปรากฏว่าถูกลอตเตอรี่รางวัลที่ 2 ถึง 2 ครั้งติดกัน คุณสุันน์ที่ได้รับจดหมายแต่ไม่สน
เขาก็เสียชีวิตเพราะเชื่อเพื่อนฝูง

ขอให้ส่งภายใน 7 วัน ส่ง 29 ฉบับ แล้วซื้อลอตเตอรี่เลขอะไรก็ได้ ที่ท่านชอบ ถ้าไม่เชื่อทำตามท่านบอกไว้...

ขอให้โชคดี

พระครูวิจิตร ธรรมโชติ

จดหมายลูกโซ่ (ไม่ทราบเจตนาของผู้ทำจดหมายนี้) เป็นตัวอย่างการสอนให้คนที่รับจดหมายเกิดความกลัวแล้วกระทำต่อๆ ไปด้วยความมกมาย วิธีการอย่างนี้ไม่ถูกต้องตามหลักของพุทธศาสนา

ศัตรูของพุทธศาสนา⁷

ศัตรูผู้ทำลายพุทธศาสนาไม่ใช่ศาสนาอื่นหรือลัทธิอื่นใดทั้งสิ้น ศาสตราจารย์สุกิจ นิมมานเหมินท์กล่าวว่า “ศัตรูที่แท้จริงของพุทธศาสนาก็คือ พุทธศาสนิกที่ไม่จริงและพุทธศาสนิกที่ไม่ได้ศึกษาพุทธศาสนาให้รู้จักคำสอนของพระพุทธรองค์ พุทธศาสนิกที่หันมาใช้วิธีฉ้อฉลกับพระศาสนาด้วยการไปรยทานเอาหน้ากับคนทั้งหลายและคิดว่าจะหลอกล่อหลอกระดมอันยออดยุดิธรรมได้ หรืออื่นๆ บุคคลเหล่านี้เรียกตนเองว่าพุทธศาสนิกชนแต่มิได้ปฏิบัติตามพุทธานุศาสน์นั้นแหละเป็นศัตรูของพุทธศาสนา”

บางคนกล่าวว่า ศาสนาพุทธกำลังเสื่อม จริงๆ แล้วพุทธศาสนาไม่ได้เสื่อม พุทธศาสนายังมีหลักการที่ดีน่าเลื่อมใสอย่างเดิมไม่เสื่อมคลาย เพียงแต่ “คน” ที่เรียกตนเองว่า พุทธศาสนิกเท่านั้นที่เสื่อมลง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ยังบริสุทธิ์เสมอ. (พระสงฆ์ ในที่นี้หมายถึงพระภิกษุสงฆ์ตามความหมายที่แท้จริงเท่านั้น ส่วนพระเทียมซึ่งเป็นเพียงคนหม่ผ้าเหลืองไม่นับเป็นพระภิกษุสงฆ์ในพุทธศาสนา)

พระธรรมบัญญัติของพุทธศาสนา

พระพุทธรองค์ทรงตราพระพุทธรธรรมบัญญัติ ไว้เป็นศีลเป็นกฎซึ่งพระองค์ได้ประกาศหลายครั้งหลายหน พระภิกษุในบวรพุทธศาสนา นอกจากต้องมีวินัย 227 ข้อแล้วยังจะต้องมีศีลตามที่พระ

มหาสาวก ได้นำมาบันทึกไว้ในพระสุตตันตปิฎก เล่ม 1 ศีลขันธวรรค, ที่มะนิกาย เรียกว่า จุลศีล มัชฌิมศีล และมหาศีล ดังต่อไปนี้

จุลศีล

พระภิกษุผู้ถึงพร้อมด้วยจุลศีล คือ

1. ละการฆ่าสัตว์
2. ละการลักทรัพย์
3. ละกรรมอันเป็นข้าศึกแก่พรหมจรรย์
4. ละการพูดเท็จ
5. ละคำส่อเสียด
6. ละคำหยาบ
7. ละคำเพ้อเจ้อ
8. เว้นจากการพรากพิชคาม และภุตคาม⁸
9. ฉันทนเดียว เว้นการฉันทนในราตรี รังการ

ฉันทนในเวลาวิกาล

10. เว้นขาดจากการฟ้อนรำ ขับร้อง ประโคมดนตรี และดูการละเล่นอันเป็นข้าศึกแก่กุศล
11. เว้นขาดจากการตัดทรวง ประดับและตกแต่งร่างกายด้วยดอกไม้ ของหอมและเครื่องประเทืองผิวอันเป็นฐานแห่งการแต่งตัว
12. เว้นขาดจากการนั่งนอน บนที่นั่งที่นอนอันสูงใหญ่
13. เว้นขาดจากการรับทองรับเงิน
14. เว้นขาดจากการรับธัญญาหารดิบ
15. เว้นขาดจากการรับเนื้อดิบๆ
16. เว้นขาดจากการรับสตรีและกุมารี
17. เว้นขาดจากการรับทาสีและทาส
18. เว้นขาดจากการรับแพะและแกะ
19. เว้นขาดจากการรับไก่และสุกร
20. เว้นขาดจากการรับช้าง โค ม้า และลา

⁷ ตัวอย่างที่ยกมาข้างต้น นับเป็นศัตรูอย่างหนึ่งของพุทธศาสนา

⁸ พิชคาม คือ พืชพันธุ์อันถูกพรากรากที่แล้วแต่ยังเป็นได้อีก. ภุตคาม คือ ของเขียว หรือพืชพันธุ์อันเป็นอยู่ที่มี 5 ชนิดคือ เกิดจากเหง้า เกิดจากต้น เกิดจากข้อ เกิดจากยอด และเกิดจากเมล็ด

21. เว้นขาดจากการรับไถ่ และที่ดิน
22. เว้นขาดจากการประกอบพุทธกรรม และการรับใช้
23. เว้นขาดจากการซื้อการขาย
24. เว้นขาดจากการโกงตาชั่ง การโกงด้วยของปลอม และการโกงด้วยเครื่องตวงวัด
25. เว้นขาดจากการรับสินบนการล่อลวงและการตลบตะแลง
26. เว้นขาดจากการตัด การฆ่า การจองจำ การตีชิง การปล้น และการกรรโชค

มัชฌิมศีล

พระภิกษุผู้ถือพร้อมด้วยมัชฌิมศีล คือ

1. เว้นขาดจากการพรากพืชคามและภูตคาม
2. เว้นขาดจากการบริโภคน้ำของที่ทำการสะสมไว้
3. เว้นขาดจากการดูการละเล่นอันเป็นข้าศึกแห่งกุศล
4. เว้นขาดจากการชวนชวายนการพนันอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท
5. เว้นขาดจากการนั่งนอนบนที่นั่งที่นอนอันสูงใหญ่
6. เว้นขาดจากการประดับตกแต่งร่างกายอันเป็นฐานแห่งการแต่งตัว
7. เว้นขาดจากเตรฉานกถา
8. เว้นขาดจากการกล่าวถ้อยคำแก่งแย่งกัน
9. เว้นขาดจากการประกอบพุทธกรรม และการรับใช้
10. เว้นขาดจากการพูดหลอกลวง และการพูดเลียบเคียง

มหาศีล

มหาศีลกล่าวถึงการห้าม “ไตรัจฉานวิชา”⁹ ล้วน ๆ ได้แก่ การทำกิจที่ไม่ใช่ของสมณะเป็นหมวด ๆ ไป โดยกล่าวว่า

พระภิกษุผู้ถึงพร้อมด้วยมหาศีล คือ

1. เว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยไตรัจฉานวิชา เช่น ทายอวยวะ ทายนิमित ทายอุปบาท ทำนายฝัน ทำนายลักษณะ ทำพิธีบูชาไฟ ทำพิธีเบิกแวงเวียนเทียน ทำพิธีชัตถแลบ ชัตรา ชัตข้าวสาร เต็มเนย เต็มน้ำมัน เสกเป่าบูชาไฟ ทำพิธีกรรมด้วยโลหิต เป็นหมอดูอวยวะดูลักษณะที่บ้าน ที่นา เป็นหมอลูกเสก เป็นหมอมี เป็นหมอเลขยันต์คุ้มกันบ้านเรือน เป็นหมองู เป็นหมอยาพิษเป็นหมอทายเสียงนก เสียงกา เสียงสัตว์ เป็นหมอทายอายุ เป็นหมอเสกกับลูกศร
2. เว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยไตรัจฉานวิชา เช่น ทายลักษณะแก้วมณี, ผ้า, ไม้พลอง, ศาสดรา, ดาบ, ศร, ธนู, สตรี, บุรุษ, กุมาร, ทาส, ทาสี, ช้าง, ม้า, กระบือ, โค, แพะ, แกะ, ไก่, นกกระทา, เหี้ย, เต่า, ตุ่น, มฤค
3. เว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยไตรัจฉานวิชา เช่น พยากรณ์ ว่าจะมีจักรพรรดาสจะมีสุริยคราส จะมีดวงจันทร์ดวงอาทิตย์เดินผิดทาง จะมีอุกาบาต จะมีดาวหาง จะมีแผ่นดินไหว จะมีฟ้าร้อง ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรจะขึ้น ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรจะตก สุริยคราส จันทรคราสจะมีผลเป็นดังนี้ ฯลฯ

⁹ไตรัจฉานวิชา คือ ความรู้ที่ขวางต่อทางพระนิพพาน เช่น รู้ในการทำเสน่ห์ รู้ในทางทำนาย เช่น หมอดู เมื่อเรียนหรือใช้ปฏิบัติตนเองก็หลงเพลินหมกมุ่น ทั้งทำให้ผู้อื่นหลงมกมาย ไม่เป็นอันปฏิบัติกิจหน้าที่และประกอบกรรมตามเหตุผล (ไตรัจฉานวิชา, เดียรฉานวิชา ก็ใช้ ส่วนคำ “ไตรัจฉานวิชา” เป็นภาษาพูด)

4. เว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วย
 เดรัจฉานวิชา เช่น ดูฤกษ์ยามตราทัพว่าพระราชายะ
 ยกออกพระราชจักไม่ยกออก พระราชาภายใน
 และยกเข้าประชิด พระราชาภายนอกจะถอยพระ
 ราชาภายนอกจะยกเข้าประชิด พระราชาภายในจะ
 ถอย พระราชาภายในจะมีชัย พระราชาภายนอกจะ
 ปราศัย พระราชาภายนอกจะมีชัย พระราชาภายใน
 จะปราศัย พระราชาองค์นี้จะมีชัย พระราชาองค์นี้
 จะปราศัย

5. เว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วย
 เดรัจฉานวิชา เช่น พยากรณ์ว่าจะมีฝนดี จะมีฝนแล้ง
 จะมีภักษาหาง่าย จะมีภักษาหายาก จะมีความเกษม
 จะมีภัย จะเกิดโรค จะมีความสำราญหาโรคมิได้

6. เว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วย
 เดรัจฉานวิชา เช่น ให้ฤกษ์อาวามงคล วิวาหมงคล
 ดูฤกษ์เรียงหมอน ดูฤกษ์หย่าร้าง ดูฤกษ์เก็บทรัพย์
 ดูฤกษ์จ่ายทรัพย์ ดูโชคดี ดูเคราะห์ร้ายให้ยามดวงครรภ
 ร้ายมนต์ให้คงแข็ง ร้ายมนต์ให้มีอสัง ร้ายมนต์ไม่
 ให้อายุได้ยืนเสียง เป็นหมอทรงกระจก เป็นหมอทรง
 หลิงสาว เป็นหมอทรงเจ้า บวงสรวงพระอาทิตย์ บวง
 สรวงท้าวมหาพรหม ร้ายมนต์ฟันไฟเป็นหมอเชิญขวัญ

7. เว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วย
 เดรัจฉานวิชา เช่น ทำพิธีบนบาน ทำพิธีแก้บน ร้าย
 มนต์ขับผี สอนมนต์ป้องกันบ้านเรือน ทำพิธีปลุกเรือน
 ปรุงยาสำรอก ปรุงยาถ่าย ปรุงยาถ่ายโทษเบื้องบน
 ปรุงยาถ่ายโทษเบื้องล่าง ปรุงยาแก้ปวดศีรษะ ปรุง
 น้ำมันหยอดหู ปรุงยาตา ปรุงยานัตถ์ ปรุงยาทาแก้
 ปรุงยาสมาน ปรุงยาตา ทำการผ่าตัด รักษาเด็ก ใส่ยา
 ชะแผล

พระพุทธรธรรมนุญนี้เป็นหลักปฏิบัติสำคัญ
 ของพระภิกษุ หรือผู้ปรารภนาจะเป็น “พระแท้” ใน
 พุทธศาสนา พระภิกษุทุกรูปจะต้องพากเพียร
 พยายามรักษาปฏิบัติให้เคร่งครัดตลอดชีพ

ศีลเป็นข้อปฏิบัติที่จะต้องพยายามตั้งใจทำจริง ๆ
 ที่สำคัญก็ต้องถือปฏิบัติด้วยสัมมาทิฐิมิวิธีให้
 ชัดเกลากิเลส ตัณหา อุปาทานจนเกิดเป็นมรรคเป็น
 ผลให้ได้เพราะศีลเป็นเครื่องนำพาไปสู่นิพพานโดย
 แท้จริง

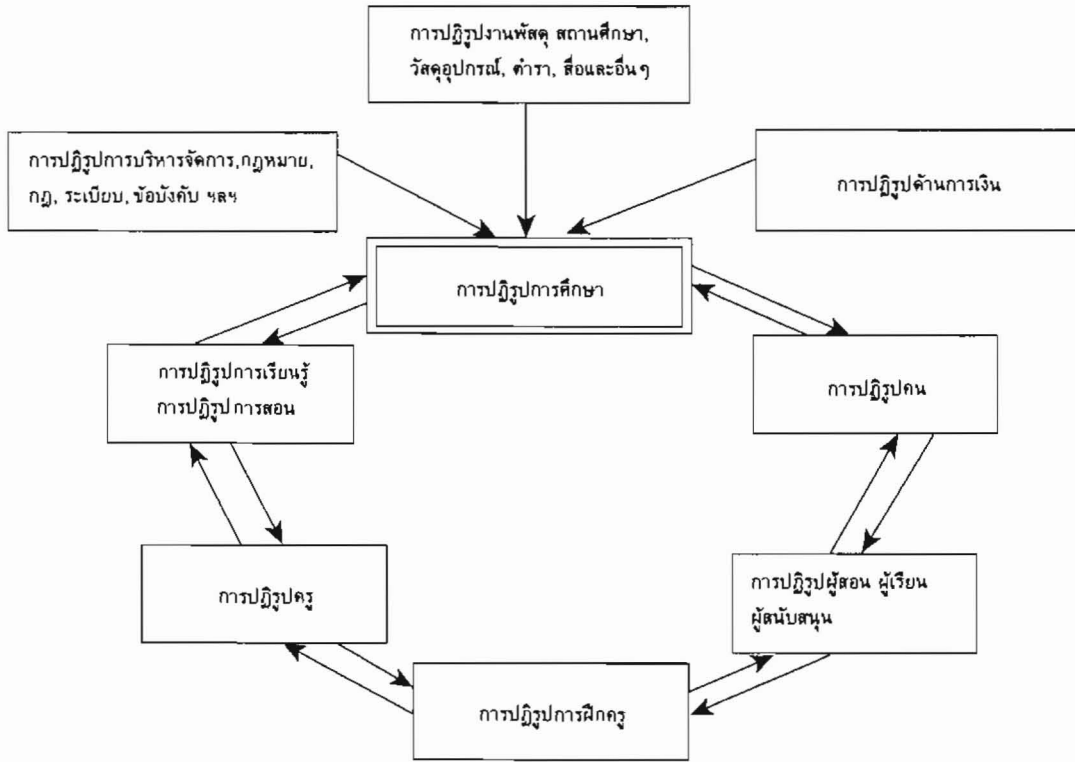
สังคมไทยมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้อง
 ให้การศึกษาแก่ประชาชนไทยทุกคนในเรื่องทั้ง
 หลายเหล่านี้เพื่อให้พุทธศาสนิก (หรือ ศาสนิกอื่นที่
 ต้องการศึกษาศาสนาเพื่อความรอบรู้) ได้รู้และ
 เข้าใจพุทธศาสนาอย่างถ่องแท้ถูกต้อง ประเทศไทย
 จะเจริญมั่นคงได้จะต้องสร้างเสริมความมั่นคงของ
 สถาบันหลักทั้งสามอย่างแท้จริงด้วย

พุทธศาสนากับการปฏิรูปการศึกษา การปฏิรูปการศึกษา

มาตรา 80 ของรัฐธรรมนูญแห่งราช
 อาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ก่อให้เกิดพระ
 ราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ.2542. ความคิดเรื่องการ
 ปฏิรูปการศึกษาจึงชัดเจนขึ้น

การที่จะปฏิรูปการศึกษาได้จะต้องปฏิรูปการ
 เรียนรู้ จะปฏิรูปการเรียนรู้ได้ต้องปฏิรูปครูจะปฏิรูป
 ครูได้ต้องปฏิรูปการฝึกครู ศาสตราจารย์นายแพทย์
 เกษม วัฒนชัย องคมนตรี กล่าวในการประชุมทาง
 วิชาการ เรื่อง “การประกันคุณภาพการศึกษา” เมื่อ
 22 พฤศจิกายน 2545 ว่า หากปฏิรูปครูไม่ได้ปฏิรูป
 การศึกษาล่มแน่” จริง ๆ แล้วจะต้องปฏิรูปทั้งครู ทั้ง
 นักเรียน และผู้สนับสนุนการเรียนนั่นคือ “การ
 ปฏิรูปคน” ถ้าปฏิรูปเพียงส่วนหนึ่งส่วนใดเท่านั้นก็
 เหมือนกับไม่ได้มีการปฏิรูปอะไรเลยจะได้เพียงการ
 เปลี่ยนแปลงเล็ก ๆ น้อย ๆ เท่านั้น ถ้าไม่ปฏิรูปคนก็
 ไม่สามารถปฏิรูปการศึกษาได้

คนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการปฏิรูปการ
 ศึกษา (ดูเรื่อง “สำนักงานปฏิรูปการศึกษา” ใน
 สารานุกรมศึกษาศาสตร์ ฉบับที่ 24 สิงหาคม 2544)

องค์ประกอบและวาระการปฏิรูปการศึกษา

กล่าวกันว่า การปฏิรูปการเรียนรู้นั้นครูจะต้องสอนให้นักเรียน “คิดเป็น” ที่นักเรียนคิดไม่เป็น เพราะ ครูสอนแต่ความรู้ ไม่ได้สอนความคิด ไม่ได้สอนให้นักเรียนคิด เมื่อนักเรียนคิดไม่เป็น นักเรียนก็นำความรู้ไปใช้ไม่ได้ หนึ่งครูที่จะสอนให้นักเรียนคิดเป็นนั้นตัวครูเองต้องเป็นนักคิดและครูที่เป็นนักคิดต้องมาจากการเป็นคนชอบอ่าน (นักอ่าน) มาก่อน

นักการศึกษายุคปัจจุบันกล่าวว่า การที่จะสอนให้นักเรียนคิดเป็นจะต้องสอนโดยยึดถือว่า **นักเรียนสำคัญที่สุด** หรืออีกนัยหนึ่ง เรียกว่า **ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง** ความจริงเรื่องนี้ไม่ใช่เรื่องใหม่แต่อย่างใด การที่โซเครตีส (Socrates : 470-399 B.C) สอนโดยใช้วิธีสอนแบบโซเครตีส (Socratic method) ก็คือ การสอนแบบยัดนักเรียนว่าสำคัญที่สุดนั่นเอง, เป็นการสอนที่ให้นักเรียนคิดเอง หาคำตอบออกมาเองจนสรุปออกมาเป็นความรู้ ไม่ใช่เป็นวิธีสอนแบบครอบงำความรู้ให้

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนเรื่องกาลามสูตรเมื่อกว่า 2500 ปี มาแล้ว (ก่อนสมัยไซเครตีส) ก็เป็นการสอนโดยให้ผู้เรียนคิดเองว่าจะควรเชื่อหรือไม่ควรเชื่อคือให้ผู้เรียนคิดให้ต้องแท้ทุกประการเสียก่อนแล้วจึงจะเชื่อและยึดเอาสิ่งนั้นเป็นความรู้นั้นเป็นหลักการสอนที่ยึดถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุดเช่นกัน (ดูเรื่อง “พุทธศาสนการเรียนรู้” ใน **สารานุกรมศึกษาศาสตร์** ฉบับที่ 26 เดือนกรกฎาคม 2545 และ “กระบวนการเรียนรู้อย่างพุทธ” ใน **สารานุกรมศึกษาศาสตร์** ฉบับที่ 28 เดือนมกราคม 2546)

เมื่อ พ.ศ. 2497 เริ่มก่อตั้งวิทยาลัยวิชาการศึกษา ที่ถนนประสานมิตร ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี ปรีมาจารย์ทางการศึกษา (ศึกษาศาสตร์) ได้นำหลักการศึกษแบบพิพัฒนาการ (Progressive Education) และปรัชญาการศึกษาลัทธิปฏิบัตินิยม (Pragmatism) เข้ามาสอนให้นักศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองนำเอา “ห้องสมุด” เข้ามาเป็นหัวใจของการศึกษา เป็นการ

เรียนรู้แบบการเรียนรู้ด้วยการกระทำ (learning by doing) ตามหลักของ จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) ทั้งหลายทั้งปวงเหล่านี้เป็นหลักการเรียนรู้โดยยึดถือผู้เรียนเป็นสำคัญที่สุดทั้งสิ้น แต่สิ่งเหล่านี้ (การสอนดังที่กล่าวแล้วนี้) ไม่ประสบผลสำเร็จเลยในวงการการศึกษาของไทย เพราะครูผู้สอนทั้งหลายไม่ได้ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวิธีสอนให้เป็นไปตามหลักการดังกล่าวแม้แต่น้อย ครูเคยสอนอย่างไรก็สอนอยู่อย่างนั้นไม่มีเปลี่ยนแปลง ตามความเป็นจริงในการฝึกหัดครู¹⁰ ที่ผ่านๆ มา สถาบันฝึกหัดครูทั้งหลายได้สอนวิธีสอนต่างๆ ให้แก่นักเรียนฝึกหัดครูมากมายหลากหลายวิธี แต่นักเรียนฝึกหัดส่วนใหญ่เมื่อเรียนสำเร็จออกไปเป็นครูแล้วจะไม่ค่อยได้ใช้วิธีสอนต่างๆ ที่ได้เรียนมาเหล่านั้นเท่าใดนัก มักจะสอนนักเรียนของตนตามวิธีสอนที่ตนได้แอบซึมซับเอามาจากวิธีสอนของครูบาอาจารย์ที่เคยสอนตนมานั่นเองเป็นหลักยึด และความเป็นจริงอีกประการหนึ่งก็คือ ครูส่วนใหญ่จะนิยมใช้วิธีสอนที่ครูปฏิบัติได้ง่ายๆ ที่สุด เมื่อถึงเวลาสอนก็สามารถเดินเข้าห้องสอนนักเรียนได้ทันทีโดยไม่ต้องเตรียมเครื่องมือเครื่องมืออุปกรณ์การสอนไม่เตรียมแม้กระทั่งวิธีสอน มีหนังสือแบบเรียนอยู่เล่มเดียวก็สอนนักเรียนได้แล้วเมื่อเป็นอย่างนั้นครูก็ใช้วิธีสอนอยู่วิธีเดียว คือ วิธีบอกความรู้ (telling method) ครูจึงสอนแต่ความรู้อย่างเดียวไม่ได้ให้ความคิด ไม่ได้สอนให้นักเรียนคิดผู้เขียนขออย่าไว้ ณ ที่นี้อีกว่า ถ้าไม่ปฏิรูปครูก็จะไม่สามารถปฏิรูปการศึกษาได้สำเร็จ และนอกจากปฏิรูปครูแล้วยังจะต้องปฏิรูปบุคลากรทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาด้วย

โดยข้อเท็จจริงการสอนวิชาอะไรก็ตาม ถ้าจะให้ให้นักเรียนได้รับประโยชน์ในการเรียนสูงสุด ครูจะต้องสอนให้นักเรียนได้รับครบทั้งห้าอย่าง คือ

1. ความรู้
2. ความเข้าใจ
3. ทักษะ
4. ทศนคติ
5. ความซาบซึ้ง หรือความพอใจ

ถ้าครูสามารถให้นักเรียนได้รับครบทั้งห้าอย่างนี้ได้ นักเรียนก็จะคิดเป็นแน่นอนและการเรียนเรื่องนั้นๆ ก็จะไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้ด้วย

การสอนของครูเป็นกระบวนการอย่างหนึ่งในการให้การศึกษา การให้การศึกษาที่ถูกต้องก็คือการที่สามารถทำให้ผู้ได้รับการศึกษาได้พัฒนาตนเองให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ท่านพุทธทาสภิกขุกล่าวไว้ตอนหนึ่งในบทความ เรื่อง การศึกษาหมาทางด่วน¹¹ ว่า "...บางคนยังไม่รู้ด้วยซ้ำไปว่าความเป็นมนุษย์คืออะไร...ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ต้องมีใจสูง ถ้าเป็นมนุษย์ต้องมีค่าของความเป็นมนุษย์คือ มีใจสูงอยู่เหนือปัญหา ถ้ามีชีวิตที่เต็มไปด้วยปัญหามีความทุกข์ทรมานอยู่ยังไม่เรียกว่ามนุษย์ที่สมบูรณ์ หรือคนที่สมบูรณ์ (พระธรรมปิฎก เรียกว่า คนสมบูรณ์แบบ) ไม่ใช่สักแต่กำเนิดมาเป็นคนเหมือนหมาเกิดมาเป็นลูกหมา แมวเกิดมาเป็นลูกแมว สักแต่กำเนิดมา ไม่สมบูรณ์ต้องมีอะไรที่สมบูรณ์ คือ มีค่า มีคุณสมบัติ มีสมรรถนะมีอะไรต่างๆ สมบูรณ์ ... คนเราเกิดมาแล้วยังไม่สมบูรณ์จะต้องฝึกฝนอบรมดังกล่าวเน้นการที่ทำให้เป็นคนสมบูรณ์ คือ การให้การศึกษาที่ถูกต้อง เมื่อได้รับการศึกษาที่ถูกต้องแล้วแต่ละคนจะสามารถเปลี่ยนไปในทางที่ถูกต้องได้...

¹⁰ ตั้งแต่ พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา การจัดการฝึกหัดครูของไทยดำเนินงานผิดพลาดอย่างมากทำให้การผลิตครูล้มเหลวผลผลิตแทนที่จะได้ "ครู" ก็ได้เพียง "คนรับจ้างสอนหนังสือ" เท่านั้น

¹¹ ศ.นพ.ประเวศ วะสี เรียกว่า "การศึกษาผีหัวขาด"

การปฏิรูปการศึกษาตามแนวทางพุทธศาสนา

เมื่อสังคมไทยต้องการจะปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การปฏิรูปการศึกษา ผู้เขียนขอแนะนำการปฏิรูปการศึกษาตามแนวทางพุทธศาสนา มาเสนอไว้สั้น ๆ ดังต่อไปนี้ (เพื่อผู้สนใจจะได้ช่วยกันคิดต่อไป และขออภัยอีกครั้งหนึ่งว่า หน่วยราชการที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการศึกษาจะต้องคิดและทำเรื่องนี้จึงจะสำเร็จ)

ประเทศไทยมีประชากรมากกว่าร้อยละ 94 ที่เป็นพุทธศาสนิกจึงสามารถนำหลักการและวิธีการในพุทธศาสนาเข้ามาใช้ได้ทันที ส่วนกลุ่มประชากรที่นับถือศาสนาอื่น ๆ อีกประมาณร้อยละ 6 นั้นขอเสนอว่าในเขตการศึกษาใดมีผู้นับถือศาสนาใดมาก ให้ใช้หลักการของศาสนานั้นเข้ามาใช้เป็นหลักในการจัดการศึกษาเพราะประเทศไทยยอมรับศาสนาทุกศาสนาอยู่แล้วตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และทุกศาสนาต้องการสอนคนให้เป็นคนดีด้วยกันทั้งนั้น เช่น จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งมีประชากรนับถือศาสนาอิสลามจำนวนมาก ก็ให้นำหลักศาสนาอิสลามเข้ามาช่วยในการจัดการศึกษา นอกจากนั้นในการแต่งตั้งคณะกรรมการศาสนาก็ดี คณะกรรมการบริหารเขตการศึกษาก็ดี คณะกรรมการบริหารการศึกษาในระดับต่าง ๆ ก็ดี ขอให้ใช้อัตราส่วนร้อยละของจำนวนศาสนิกเป็นหลักในการแต่งตั้งกรรมการเหล่านั้น ทั้งนี้จะช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นได้

สิ่งที่ต้องคำนึงถึงเป็นอย่างมากเมื่อจะจัดการปฏิรูปการศึกษาตามแนวทางพุทธศาสนา คือ

1. ครูและผู้เกี่ยวข้อง จะต้องเป็นผู้ที่รู้และเข้าใจพุทธศาสนาจริงๆ คือ รู้และปฏิบัติทางพุทธศาสนาอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ จะต้องไม่ใช่ผู้ที่นับถือ

พุทธศาสนาแบบงมงาย เพราะพุทธศาสนาเป็นวิทยาศาสตร์ โรงเรียนวิถีพุทธที่จะจัดขึ้นเป็นนโยบายที่ดี บุคลากรที่เกี่ยวข้องควรจะได้รับการฝึกอบรมเป็นอย่างดีในทุกๆ ด้าน ข้อสังเกต ปัจจุบันนี้แม้การสอนเกี่ยวกับเรื่องพุทธศาสนาโดยตรงก็ยังสอนกันแบบงมงายอย่างมาก ในพระไตรปิฎก ฉบับเถรวาท ยังมีสิ่งงมงายที่พระอรหันตศาสดาจารย์เขียนเพิ่มเติมลงไปภายหลังจากการสังคายนาพระไตรปิฎกครั้งที่ 3 เช่นเรื่อง จันทิมาสูต สุนิยสุต อาฏานาติยสุต (ภาณยักษ์) เป็นต้น พุทธศาสนาควรสอนแต่เรื่องที่มีเหตุผล ตามพุทธวจนะที่ว่า เย ธัมมา เหตุปภวา ... เท่านั้น

2. ปรัชญาการศึกษา ควรใช้ปรัชญาศาสนาเข้ามาเป็นหลักโดยตั้งปรัชญาการศึกษาไทยเป็นกลางๆ ว่า “การศึกษา คือ กระบวนการสร้างคนให้เป็นคนที่สมบูรณ์”¹³ ส่วนรายละเอียดจะเป็นอย่างไรหน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการศึกษาจะต้องคิดและดำเนินการเรื่องนี้ให้เป็นรูปธรรมต่อไป (เพราะสังคมไทยยังบริหารจัดการแบบระบบราชการ เพิ่งเริ่มระบบประชากรเมื่อ 1 ตุลาคม 2545) การที่ตั้งปรัชญาการศึกษาของไทยไว้อย่างนี้ก็เพื่อให้ทุก ๆ กลุ่มศาสนาใช้ร่วมกันได้ ส่วนรายละเอียดปลีกย่อยก็แตกต่างกันไปได้ตามหลักของศาสนานั้นๆ ที่นำมาใช้เป็นหลักในการจัดการศึกษาในเขตการศึกษาต่าง ๆ นั้นเอง (ขอเสนอแนะว่าทุกเขตการศึกษาน่าจะได้ทำสำมะโนประชากรอีกครั้งเพื่อทราบจำนวนผู้นับถือศาสนาที่ชัดเจน) ในเขตการศึกษาที่มีประชากรนับถือพุทธศาสนามากก็นำพุทธศาสนามาเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาได้อย่างเต็มที่ ที่สำคัญมากก็คือ เมื่อประเทศไทยต้องมีปรัชญาการศึกษาเป็นของตนเองจะได้ทราบกันชัดเจนว่าการ

¹³ กระบวนการสร้างคนส่วนหนึ่ง ได้แก่ การเล่าเรียน ฝึกฝน อบรม สั่งสอน

ศึกษาของไทยจะไปในทิศทางใด ถ้าไม่มีปรัชญาการศึกษา¹⁴ จะทำให้การศึกษาของไทยปะปะแฉ่งแฉ่งไร้ทิศทางอย่างที่เป็มาแล้วช่วงระยะเวลาหนึ่งต่อไปอีก

3. วิธีสอน เมื่อต้องการปฏิรูปการเรียนรู้ให้นักเรียนคิดเป็นและรู้จักคิด ต้องนำหลักของกาลามสูตรมาใช้ให้เป็นประโยชน์มากที่สุด นั่นคือ **ควรจะต้องสอนให้นักเรียนอย่าเชื่ออะไรง่าย ๆ แบบงมงายไร้เหตุผล** ตามเหตุลึบประการในกาลามสูตร ดังกล่าวแล้วข้างต้น

ท่านพุทธทาสภิกขุ กล่าวไว้ว่า “...วิธีปฏิบัติตามกาลามสูตรไม่ได้หมายความว่าห้ามมิให้แต่จะต้องสิ่งเหล่านั้นเอาเสียเลยแต่ว่ามีอะไรมาให้ฟังก็ฟัง มีอะไรมาให้ดูก็ดู มีอะไรเล่าลือมากก็ฟัง แต่ต้องไม่เชื่อทันทีคือไม่ถือเอาทันที...หากแต่ให้นำมาพิจารณาใคร่ครวญดูว่าจริงหรือไม่จะได้ดับทุกข์ได้หรือไม่ ถ้าเห็นว่แวจะดับทุกข์ได้ก็ลองปฏิบัติดู ถ้าดับทุกข์ได้แล้วจึงค่อยเชื่อหรือถือเอาเป็นหลัก แม้พระไตรปิฎกก็ใช้อย่างนี้ได้แต่ให้ถูกหัวใจของพระไตรปิฎกหรือส่วนที่ดับทุกข์ได้จริง...สำหรับตรรกวิธีหรือ logic อันวิเศษของพวกฝรั่งก็เอามาใช้ได้ถ้ามีเวลาพอ...ปรัชญาวิธีหรือ philosophy นั้นก็เหมือนกันถ้าใครชอบหรือถึงกับบูชาวิธีนี้ก็เอามาใช้เพื่อจับหลักพุทธศาสนาได้แต่ขอให้รู้ว่า พุทธศาสนาไม่ใช่ปรัชญา พุทธศาสนาเป็นวิทยาศาสตร์ มีวิธีและหลักการอย่างวิทยาศาสตร์ จะเอาวิธีการทางปรัชญามาค้นให้พบหัวใจของพุทธศาสนาก็ได้ แต่เมื่อพบแล้วยังไม่เชื่อทันที ต้องลองปฏิบัติทดสอบดูก่อน...เกี่ยวกับความเห็น (ทิฏฐิ) ของตนเองจะต้องให้เป็นไปตามหลักของยถาภูตสัมมปปัญญา (เห็นจริงด้วยตนเอง)...การที่จะฟังคำพูดของผู้มีลักษณะน่าเชื่อถือก็ฟังได้ (รวมทั้งผู้ที่เป็นครูของตนเอง) แต่เมื่อได้

ฟังแล้วไม่เชื่อทันที ต้องนำมาใคร่ครวญหรือทดลองปฏิบัติดูจนเห็นจริงด้วยตนเองเสียก่อน” การที่ท่านพุทธทาสกล่าวไว้ดังนี้เพราะท่านสอนเรื่องความทุกข์ การสอนอย่างนี้นำมาประยุกต์ใช้ได้กับการสอนในทุกๆ วิชา ขออย่าว่า ถ้ายึดกาลามสูตรเป็นหลักในการสอนจะสามารถทำให้นักเรียนได้คิดเอง ตัดสินใจเองและเห็นจริงด้วยตนเอง นักเรียนจะคิดเป็น

4. ขอให้ศาสนิกชนทุกศาสนายึดถือเป็นปณิธานสามประการของท่านพุทธทาสภิกขุเป็นหลักปฏิบัติ ทั้งนี้เพื่อรักษาสันติสุขของสังคมไทยไว้ตลอดไป ท่านกล่าวไว้ดังปรากฏเป็นข้อเขียนของท่านเองต่อไปนี้

ปณิธาน 3 ประการ
ซึ่งขอฝากไว้กับอนุชน

1. การเข้าถึงหัวใจ ของศาสนาของตน

พ. อธิปไตยจตุตถ

ตถาคต

สุญญตา

ซึ่งนำไปสู่ไม่เห็นแก่ตัวทุกระดับ.

ซึ่งเป็นจุดมุ่งของทุกศาสนา

2. การทำความเข้าใจระหว่างศาสนา

ยังจะต้องมีหลายศาสนา

ต้องทำความเข้าใจเพื่อร่วมมือกัน

ทำการช่วยมนุษยชาติ

อย่าเปรียบเทียบเพื่อหาความแตกแยก

ถึงยุคหนึ่งจะมีเพียงศาสนาเดียว

3. ออกมาเสียจากอำนาจวัตถุนิยม

วัตถุนิยม เป็นความรู้ที่ขาดสติปัญญา

เป็นทาสตาหุจมุมลินกาย

มีสติปัญญาใช้อายนตะเพื่อการศึกษา

ให้วัตถุเพียงแต่รับใช้จิต

ให้จิตอยู่เหนืออำนาจสิ่งใด ๆ

ความสุขที่แท้จริงอยู่เหนือวัตถุ

สำเร็จเมื่อใดโลกก็เป็นนครอมตมหานิพพาน

¹⁴ ปรัชญาการศึกษาเปรียบเสมือนหางเสือของเรือ เรือที่ปราศจากหางเสื่อย่อมไม่สามารถแล่นไปสู่จุดหมายได้

ถ้าปฏิบัติดังนี้ได้ สังคมไทยจะอยู่เย็นเป็นสุข และโลกจะมีสันติ

อึ่งในการปฏิรูประบบราชการก็เช่นกัน ถ้าคิดปฏิรูปเพียงระบบ ระเบียบ กฎเกณฑ์สถานที่ทำงานแต่ไม่คิดปฏิรูปคนปฏิบัติราชการเลยการปฏิรูปราชการก็จะไม่ประสบผลสำเร็จแน่นอนราชการก็ยังคงเป็นราชการ ราชการทั้งหลายก็ยังทำตนเป็น “เจ้าคนนายคน” อยู่อย่างเดิม ไม่ได้ “บริการ” ประชาชนแต่อย่างใดทั้งสิ้น

วรวิทย์ วศิณสรการ

บรรณานุกรม

กรุณา-เรื่องอุไร กุศลาสัย. **อโศกมหาธาตุ**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สยาม, 2545.

ชัยอนันต์ สมุทรวนิช. **ปฏิรูประบบราชการ**. กรุงเทพฯ : บ้านพระอาทิตย์, 2545.

พระเทพเวที (ประยูร ปรยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. กรุงเทพฯ, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2533.

พระธรรมปิฎก (ประยูร ปรยุตโต). **พุทธธรรม**. กรุงเทพฯ : พิมพ์ครั้งที่ 4. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2542.

ธรรมบุตร (นามแฝง). **พระธรรมบัญญัติ**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มูลนิธิธรรมสันติ, 2531.

พุทธทาสภิกขุ. **แก่นพุทธศาสน์**. กรุงเทพฯ : สุวีชาน, 2525.

_____. **ตามรอยพระอรหันต์**. กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ, 2529.

_____. **ภาษาคน ภาษาธรรม**. กรุงเทพฯ : มิตรนราการพิมพ์, 2509.

_____. **เรียนพุทธศาสนา 15 นาที**. กรุงเทพฯ : สมาชิกครอบครัวเวิลด์คลาสไลฟ์, 2544.

_____. **อัสติวัจนายกมานุสรณ์**. พิมพ์ครั้งที่ 8 : ม.ป.พ., 2539.

ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม. “พระเครื่อง (ร่าง). พระบูชาหรือพุทธพาณิชย์,” **ศิลปวัฒนธรรม** ฉบับประจำเดือน มกราคม 2537.

สุกิจ นิมมานเหมินท์ ; “ใครเป็นศัตรูของพระพุทธศาสนา,” **รวมเรื่องพูดและเขียน (ที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพ)**, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2519.

สุชีพ ปุณฺณานุภาพ. **พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน**. พิมพ์ครั้งที่ 16. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหามงกุฎราชวิทยาลัย, 2539.

_____. **อาทิตยขึ้นทางทิศตะวันตก**. มหาวิทยาลัยมหามงกุฎราชวิทยาลัย พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพนายสุชีพ ปุณฺณานุภาพ ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส กรุงเทพฯ วันที่ 27 สิงหาคม พ.ศ.2543.

คอลัมน์หน้าการศึกษา. “หมอเกษมชีพิฎกูปครูไม่ได้ก็ปฏิรูปการศึกษาล้มแน่,” **เดลินิวส์** ประจำวันเสาร์ที่ 23 พฤศจิกายน 2545.

เอกชัย จุลจาวิตต์. **แก่นธรรม (อริยสัจสี่)**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : บริษัทอมรินทร์บุ๊คเซ็นเตอร์ จำกัด 2545.